

Arvio toimintamallista: Luontolähtöinen työpajatoiminta – yhteistyössä metsätoimijan kanssa

Osallisuuden kokemus kasvaa luonnossa järjestettävissä matalan kynnyksen työpajatoiminnoissa. Toimintamallissa on luotu selkeä luontolähtöisen työpajatoiminnan malli, jonka avulla toimintaa on pyritty vakiinnuttamaan.

Malli on arvioitu¹ osana Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke – Sokran ja Euroopan sosiaalirahaston toimintalinjan 5 hankkeiden yhteistä Osallisuuden palaset -kehittämistyötä. Arvio on tehty Sokra-hankkeen osatoteuttaja Diakonia-ammattikorkeakoulussa.

Sisällys

Kehittäjä	2
Kehittäjän yhteyshenkilöt.....	2
Samankaltaista toimintaa on kehitetty myös	2
Mallin kuvaus	3
Toimintaympäristö	3
Kohderyhmä ja asiakasymmärrys.....	3
Toimivuuden ja käyttöönoton ehdot.....	3
Vinkit toimintamallin soveltajalle	5

¹ Malli on arvioitu Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksessa kehitettyjen osallisuuden osa-alueiden ja lupaavan käytännön kriteerien näkökulmista Sokran toimesta hankkeen dokumentaatiota hyödyntäen.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Mallin arviointi	7
Osallisuuden toteutuminen mallissa	8
Toimintamalli lupaavana käytäntönä	10
Lopuksi	11

Kehittäjä

Luontoa toimintaan - Yhteistyömalleja osallisuuteen Oulun osahanke (ESR 2018-2020).
Osahankkeen toteuttaja oli Oulun kaupungin nuorten työpajatoiminta. Hanke toteutettiin
Oulun kaupungin alueella.

Kehittäjän yhteyshenkilöt:

Oulun kaupungin osahanke

Anu M. Puhakka, osahankkeen projektipäällikkö, etunimi.m.sukunimi@ouka.fi, p. 044
7038283, Oulun kaupunki nuorisopalvelut

Anu Kuustie ja Esa Salonen, projektityöntekijät, etunimi.sukunimi@ouka.fi, Oulun kaupungin
Nuorisopalvelut

Metsähallituksen osahanke

Hannele Kytö, osahankkeen projektipäällikkö, etunimi.sukunimi@metsa.fi, 020 639 6352,
Metsähallitus Luontopalvelut

Samankaltaista toimintaa on kehitetty myös

- Luontoa elämään! - Toimintakykyä ja osallisuutta luontolähtöisillä menetelmillä ja palveluilla -hankkeessa (ESR 2015-2017) on vahvistettu toimintaan osallistuvien toimintakykyä ja osallisuutta luontoon tukeutuvien menetelmin. Työpajatoimintaa eli niin sanottuja seinättömiä luontopajoja on toteutettu niin koiratarhalla, hevostallilla kuin luontoympäristössä.
[Seinätön luontopaaja \(Innokylä.fi\)](http://Seinätön.luontopaaja.innokylä.fi)
- LUONNOLLISESTI – valmennusmalli tuo Green Care -menetelmät osaksi sosiaalista kuntoutusta – hankkeessa (ESR 2019-2021) on vahvistettu osallistujien, mm. perheiden, osallisuutta sekä työ- ja toimintakykyä luontolähtöisin menetelmin.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Mallin kuvaus

Toimintamalli perustuu ajatukselle, että ihminen on osa luontoa. Luontoympäristössä osallisuutta syntyy niin elämyksellisyyden kuin toiminnan ja yhteisen hyvän tekemisen kautta. Toiminta luonnossa voi olla esimerkiksi retkeilyä ja retkeitaitojen opettelua, luonnon moninaisuuden ihmettelyä ja rauhoittumista, luonnonhoitotöitä tai ympäristötaiteen tekemistä. Työpajalla luontoperustainen toiminta voi olla esimerkiksi linnunpöntön rakentamista tai luontokuvien jalostamista postikorteiksi. Toiminta edistää osallistujien hyvinvointia niin fyysisesti, psyykkisesti kuin sosiaalisestikin sekä vahvistaa osallisuutta monin tavoin. Luonnossa toimiminen lisää myös työntekijöiden hyvinvointia, yhteistyötä ja vuorovaikutusta.

Toimintamallissa toimintaa toteutetaan tiiviissä yhteistyössä erityisesti Metsähallituksen, mutta myös muiden toimijoiden kanssa. Toimintamalli tukee eri toimijoiden yhteistyötä luontotoiminnan kehittämisessä ja toteuttamisessa.

Toimintaympäristö

Toimintaympäristö voi olla mikä tahansa luontoympäristö, esimerkiksi puistot ja retkeilyalueet, puutarhat, maatilat, kansallispuistot ja erämaa-alueet. Luontoa voidaan tuoda myös sisätiloihin esimerkiksi kuvien, elokuvien ja luonnosta löytyvien materiaalien muodossa.

Toimintamallia on sovellettu nuorten työpajoilla. Toimintamallia voidaan soveltaa myös aikuisille suunnatuilla työpajoilla. Toiminta sopii sovellettavaksi koko maan alueella. Toimintamalli tarjoaa erityisesti kaupunkialueilla asuville työpaja-asiakkaille mahdollisuuden olla yhteydessä luontoon, mutta toimintatavan hyödyt, esimerkiksi tasavertaisempi suhde ammattilaiseen, voidaan saavuttaa myös pienemmissä kunnissa ja alueilla.

Kohderyhmä ja asiakasymmärrys

Toimintamallin kohderyhmänä ovat työpajojen asiakkaat. Pajojen asiakkaat ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia henkilöitä, joten heiltä puuttuu työ- tai opiskeluyhteisö. Monien työpajojen asiakkaiden vapaa-ajan sosiaaliset yhteisöt ovat vähäisiä. Monet kokevat olevansa yksinäisiä. Työn ja koulutuksen ulkopuolisuuden vuoksi myös taloudellinen toimeentulo voi olla tiukalla. Monilla viimeisimmät kokemukset luonnossa liikkumisesta voivat olla lapsuudesta ja luontoon lähteminen saattaa kaivata rohkaisua. Samoin oma elinympäristö voi olla alueellisesti hyvin rajautunut.

Toimintaan osallistuvien työpaja-asiakkaiden lisäksi toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan vahvasti eri alojen asiantuntijoiden ja eri organisaatioiden yhteistyönä. Keskeinen yhteistyökumppani toimintamallissa on ollut Metsähallitus. Toimintamallia voidaan soveltaa

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

myös muiden luontoympäristötoimijoiden, kuten kuntien viherympäristöistä vastaavien tahojen tai Suomen metsäkeskuksen kanssa. Yhteistyökumppaneina voivat toimia lisäksi esimerkiksi hankkeet, kunnan eri toimialat, kuten sosiaali- ja terveystoimi, liikuntatoimi tai työllisyyspalvelut, järjestöt, yritykset, oppilaitokset ja muut tahot, jotka kohtaavat kohderyhmiin kuuluvia henkilöitä ja voivat ohjata heitä toiminnan piiriin.

Toimivuuden ja käyttöönoton ehdot

Toiminnallista ympäristökasvatusta voi olla monenlaista ja se voi olla ajalliselta kestoaltaan ja vaativuudeltaan erilaista. Luonnossa voidaan viipyä muutamasta tunnista muutamaaan päivään. Luontoa voidaan hyödyntää mm. kuvin, materiaalein tai ruoka-ainein sisätiloissa.

Toiminta luonnossa voi olla esimerkiksi retkeilyä ja retkitaitojen opettelua, luonnonhoitamista, puutarhanhoitoa, ympäristötaidetta, valokuvausta. Toimintoja voidaan yhdistellä kuhunkin tilanteeseen ja tarpeeseen soveltaen, esimerkiksi luonnonhoitotyöt voivat olla osa leirin tai retken toimintaa tai niitä voidaan toteuttaa itsenäisinä tempauksina tai projekteina. Toimintoja voidaan hyödyntää ja soveltaa niin yksilö- kuin ryhmämuotoisessa valmennuksessa. Tarkemmin erilaisiin toimintatapoihin voi tutustua hankkeen loppuraportissa. Toiminnan yksilöllisten tavoitteiden asettelussa voidaan hyödyntää Kyky-viisaria.

Eri ammattialoja edustaville työpajoille voidaan luoda omat vuosikellot, joiden avulla pajat suunnittelevat ohjelmansa huomioiden pajan ammattialan. Pajoilla voi olla myös yhteisiä tapahtumia ja tempauksia, esim. niittotalkoot, melontaretki tai yhteinen leiri. Luontotoimintoihin osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen.

[Linkki loppuraporttiin \(ouka.fi\)](#)

Yhteistyö Metsähallituksen kanssa

Yhteistyön tavoitteena on löytää luontokohteita, joissa työpajan asiakkaat voivat toimia valmentajiensa kanssa ympäristön- ja luonnonhoitotehtävissä Metsähallituksen asiantuntijan perehdytyksen ja opastuksen avulla. Toteutuakseen yhteistyö vaatii organisaatioiden johdon tuen. Metsähallituksen näkökulmasta toimintamalli on kuvattu prosessina, joka kattaa vaiheet työtehtävien suunnittelusta, toteutuksesta ja palautekeskustelusta ([katso kuva toimintamallin Innokylä-sivulla](#)).

Metsähallituksella on luontokohteita ja se pystyy osoittamaan ja ohjeistamaan eri tehtäviin, joita niissä voi tehdä. Myös Metsähallituksen henkilöstön asiantuntemus mm. eläinlajeista ja erätaidoista on merkittävä potentiaali. Työpajojen henkilöstön koulutuksessa ja toimintaan

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

osallistuvien työpaja-asiakkaiden opastamisessa ja perehdyttämisessä voidaan hyödyntää Metsähallinnon henkilöstön asiantuntemusta. Yhteistyö voi liittyä toiminnan suunnitteluun ja käytännön toteutukseen.

Käytännön yhteistyön aloittamisen ja ylläpidon kannalta oleellista on, että kummallakin osapuolella on tiedossa yhteyshenkilö, jota lähestyä. Yhteistyön selkiyttämiseksi ja jatkuvuuden turvaamiseksi on hyvä tarvittaessa laatia esimerkiksi käyttöoikeussopimus tietyn luontokohteen käytöstä työpajatoiminnassa.

Luontoperustaista toimintaa työpajoilla ei ole määritelty tai ohjeistettu valtakunnallisesti, joten työpajatoiminta, kuten myös ohjaajien koulutustausta vaihtelee. Toimintamalli tarjoaa tukea tähän.

Toiminnan suunnittelu

Toiminnan tulee olla tavoitteellista ja suunnitelmallista. Suunnittelu sisältää luontokohteiden ja tehtävien valinnan. Toiminnan suunnittelun tukena voidaan hyödyntää Luontoa toimintaan – Yhteistyömalleja osallisuuteen -hankkeessa kehitettyjä työkaluja (ks. hankkeen loppuraportti).

Luonnon käyttäminen valmennusympäristönä vaatii etukäteissuunnittelua, mutta ei välttämättä sen enempää aikaa kuin toiminta sisätiloissa. Työpajojen asiakkaat osallistuvat esimerkiksi retkien suunnitteluun, jolloin osallistujien toiveet ja myös heitä mahdollisesti jännittävät tilanteet ja asiat voidaan ottaa huomioon mahdollisimman hyvin ja varautua niihin jo ennalta. Tärkeitä asioita huomioitavaksi ovat myös turvallisuus, kuljetuskalusto ja varusteet. Osallistujien vaatetukseen tulee kiinnittää huomiota ja sitä pitää tarvittaessa täydentää erityisesti talvella. Tarvittavaan varustukseen vaikuttavat retken tai ulkoilun kesto, vaativuus ja olosuhteet. Myös eväät ovat tärkeässä roolissa.

Vaadittavat resurssit

Mallin käyttöönottoa varten tarvitaan asiasta innostunut henkilö, jolla on taito ja halu tehdä verkostomaista yhteistyötä Metsähallituksen ja muiden toimijoiden kanssa sekä valmius liikkua luonnossa. Keskeistä on, että ohjaajat ovat itse motivoituneita ja kiinnostuneita luonnosta. Työntekijän on hyvä osata luonnossa liikkumisen perusteet (kartan luku, kompassin käyttö), tulentekotaidot ja hätäensiapu. Ainakin yhdellä mukaan lähtevistä valmentajista on hyvä olla valmius kuljettaa osallistujia autolla.

Luonnollisesti toimintaan tulee olla varattu riittävät taloudelliset ja ajalliset resurssit, missä korostuu myös organisaation johdon tuki toiminnalle. Aikaresurssia tarvitaan toiminnan

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

suunnittelun ja toteuttamisen lisäksi työntekijöiden kouluttamiseen. Koulutusten aiheina voivat olla ekopsykologia, Green care -toiminnan perusteet, erä- ja retkitaidot ja turvallisuus. Lisäksi toiminnan sisällön mukaan koulutusta voidaan tarvita esimerkiksi permaviljelyyn, jää- ja lumirakentamiseen tai villiyrteihin liittyen. Toiminnan kuvaaminen ja siitä viestiminen ammattilaisten kesken, yhteistyökumppaneille ja potentiaalisille työpaja-asiakkaille on tärkeää, jotta kaikki osalliset saavat käsityksen siitä, millaisesta toiminnasta on kyse. Vaikka toiminta ei vaadi erityisiä hankintoja tai tiloja, niin esimerkiksi varusteista, ruokailuista ja kuljetuksista aiheutuviin kuluihin on varauduttava. Mikäli tarvitaan ulkopuolisia asiantuntijoita esimerkiksi luonnonhoitotöiden opastamiseen, kuluja voi aiheutua ostopalveluista ja korvauksista.

Vinkit toimintamallin soveltajalle

Yhteistyö Metsähallituksen kanssa

Luontoa toimintaan - Yhteistyömalleja osallisuuteen -hankkeessa on hyödynnetty ja kehitetty toimintamalleja ja toimintakulttuuria, jossa annetaan luonnolle takaisinkin päin. Yhteistyö Metsähallituksen kanssa on tarjonnut uudenlaista asiantuntijayhteistyötä, avannut uusia toimintaympäristöjä ja innostunutta yhdessä tekemistä. Kun yhdistetään yhteistyön myötä lisääntyneet mahdollisuudet käytännön ympäristökasvatukseen työpajapedagogiikkaan, saadaan aikaan positiivisia vaikutuksia niin luonnon kuin osallistujien hyvinvoinnissa. Esimerkkejä Metsähallitusyhteistyöstä:

1. Jättiläissaaren kuntoutusympäristö on Metsähallituksen omistama suo- ja metsäalue Muhoksella. Metsähallitus on laatinut alueen käytöstä käyttöoikeussopimuksen Oulun kaupungin nuorten työpajatoiminnan kanssa. Aluetta voidaan hyödyntää monipuolisesti työpajatoiminnassa kuntoutusympäristönä, esimerkiksi
 - luonnontuotteiden keräämiseen
 - rakennus-, huolto- ja kunnostustöiden tekemiseen, alueella on kymmeniä työpajanuorten tekemiä linnunpönttöjä, lisäksi alueelle on työpajan toimesta tulossa opasteviitat, wc ja puuliiteri
 - ympäristötaiteen tekemiseen, esimerkkinä syksyllä 2020 toteutettu valokuvanäyttely luontopolun varrella ([Sanomalehti Kalevan juttu aiheesta](#)).
 - alueella sijaitsee myös muinaisjäännös, joka mahdollistaa luonnon- ja kulttuuriperinnön suojeluun liittyviin asioihin tutustumisen.
2. Yhteistyö Metsähallituksen Liminganlahden luontokeskuksen kanssa. Nuorten työpajat suunnittelivat ja toteuttivat luontokeskukselle hyönteishotellin eri pajojen yhteistyönä. HyönteisHiltonia tullaan hyödyntämään luontokeskuksen luonto-opastuksissa. ([Sanomalehti Kalevan juttu aiheesta](#)).

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Yhteistyönä toteutettavan luontolähtöisen kuntoutustoiminnan järjestämiseen vaikuttavat erityisesti käytettävissä olevat resurssit, motivaatio, saavutettavuus ja luottamus. Koko yhteistyön perusta on molemminpuolinen motivaatio tai yhteinen tahtotila, ilman tätä toimintaa ei voida järjestää vaikka käytettävissä olisikin resursseja. Käytännön toiminnan kannalta myös saavutettavuus on tärkeä huomioitava asia, koska Metsähallituksen luontokohteet sijaitsevat usein kaukana kuntoutusasiakkaista. Yhteistyössä luottamus on yksi perustekijä, jonka kasvaessa esimerkiksi tiettyyn luonnonhoitotyöhön perehdytetty työpajaporukka ohjaajineen voi tehdä vastaavaa työtä toisessakin kohteessa itsenäisesti.

Toiminnallisessa ympäristökasvatuksessa huomioitavaa

Luontolähtöinen valmennus- ja kuntoutustoiminta perustuu ajatukseen luonnon positiivisista vaikutuksista niin fyysiseen, psyykkiseen kuin sosiaaliseen hyvinvointiin. Tutkimusten mukaan luonnossa oleskelulla on monia myönteisiä vaikutuksia, se mm. vähentää stressiä, parantaa keskittymiskykyä ja saa aikaan myönteisiä tunteita. Lisäksi luonto tukee ihmisten välistä tasavertaisuutta, edistää luottamuksen kehittymistä ja helpottaa keskustelua vaikeista aiheista. Aiheisiin voidaan tarvittaessa palata myöhemmin perinteisissä toimistokohtaamisissa. Luontotoiminnoilla voidaan lisätä liikunnan määrää tai tukea haastavasta elämäntilanteesta selviytymisessä.

Hyvinvointia ja osallisuutta syntyy luonnon elämyksellisyydestä, mutta myös toiminnan ja yhteisen hyvän tekemisen avulla. Omaan elinympäristöön ja lähialueen luontoon tutustuminen lisää tunnetta lähiyhteisöön kuulumisesta ja herättää huomaamaan, että omilla toimilla voi vaikuttaa omaan elämäänsä ja myös oman elinympäristönsä hyvinvointiin. Luontotoiminnoissa on mahdollisuus oppia uusia taitoja ja hyödyntää jo olemassa olevaa osaamista.

Luonnossa liikkuminen antaa kokonaisvaltaista tietoa asiakkaan toimintakyvystä. Fyysisen liikuntakyvyn lisäksi huomataan, onko henkilö varautunut olosuhteisiin sovitulla tavalla (esim. vaatetus ja eväät), miten vuorovaikutus muiden kanssa sujuu, miten hän reagoi muuttuviin tai yllättäviin tilanteisiin. Luonnossa liikkuminen edistää myös työntekijöiden hyvinvointia ja lisää motivaatiota oman kunnon ylläpitämiseksi. Toimintatapa on lisännyt työntekijöiden välistä yhteistyötä ja vuorovaikutusta.

On huomioitava, että luonnossa toimiminen ei kiinnosta kaikkia ja luonnossa liikkumiseen voi myös liittyä pelkoja ja ennakkoluuloja. Näistä asioista on hyvä keskustella osallistujien kanssa jo etukäteen. Toisaalta pelot voivat myös hälventyä käytännön toiminnan ja kokemusten myötä sekä ohjaajien ja ryhmän tuen avulla.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Mallin arviointi

Osallisuuden toteutuminen mallissa

Osallisuus omassa elämässä

Toimintaan osallistuminen ei edellytä aiempaa kokemusta tai osaamista luonnossa toimimisesta, vaan mukaan voi tulla oppimaan uusia taitoja ja tietoja sekä saamaan kokemuksia, elämyksiä ja vaihtelua arkeen. Luontotoiminta on osa pajojen arkista toimintaa², mutta pajojen asiakkailla on mahdollisuus päättää itse osallistuvatko he satunnaisesti, seuraavat sivusta vai osallistuvatko omien kykyjen ja mieltymysten mukaan. Toimintaan osallistuminen mahdollistaa asioiden kokeilun ja kohteisiin pääsemisen, joihin osallistujalla ei muuten olisi mahdollisuutta. Toimintaa pyritään markkinoimaan suoraan nuorille. Lisäksi nuoria ohjautuu työpajatoimintaan verkostojen kautta, esimerkiksi nuorisososiaalityön, etsivän nuorisotyön, oppilaitosten ja mielenterveyspalvelujen kautta.

Toimintaan osallistumisen kynnystä voi madaltaa myös se, että toimintaa voidaan toteuttaa asiakkaiden lähiluonnossa tai työpajassa sisätiloissa. Ulkona osallistujan on helpompi säädellä niin fyysistä kuin psyykkistäkin etäisyyttä toisiin osallistujiin ja ohjaajiin. Luontoympäristössä myöskin ohjaajan ja osallistujan suhde on erilainen kuin toimistohuoneessa. Kaikki osallistujat ovat keskenään tasavertaisempia ja vuorovaikutus on usein vapaampaa. Osallistujilla on halutessaan mahdollisuus kokeilla erilaisia rooleja osallistumalla esimerkiksi retkien suunnitteluun.

Myös ammattilaiset voivat ottaa toiminnan aikana erilaisia rooleja huomioiden kuitenkin vastuunsa ryhmän toiminnasta. Luontoperustaiset menetelmät monipuolistavat työtä, tuovat uutta osaamista ja ammattilainen pääsee osalliseksi luonnon hyvinvointivaikutuksista.

Osallisuus yhteisöissä ja vaikuttamisen prosesseissa

Toiminnan yhteinen suunnittelu osallistujien ja ammattilaisten kesken keskustellen antaa kaikille osapuolille mahdollisuuden osallistua ja vaikuttaa yhteisen toiminnan sisältöön ja toteutumiseen. Toiveita toiminnalle voidaan kysyä myös anonyymisti, mikä madaltaa kynnystä

² Luontoyksilövalmennus on palvelu, jota tarjotaan erityisesti niille nuorille, joiden arvellaan siitä hyötyvän. Tulus-luontoryhmävalmennustoimintaan ohjautuu nuoria myös yhteistyökumppaneiden kautta ja osallistujat valitaan haastattelujen perusteella. Lue lisää hankkeen loppuraportista.

thl

Diak

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

oman mielipiteen ilmaisemiseen entisestään. Osallistujat voivat omien voimavarojensa ja vahvuuksiensa mukaisesti olla mukana eri toimintojen, kuten retkien, suunnittelussa, valmistelussa ja toteutuksessa. Kun toiminnan sisältö suunnitellaan yhdessä osallistujien kanssa heidän toiveensa ja yhdessä asetetut tavoitteet huomioiden, toiminnasta muodostuu osallistujien näköistä ja toisaalta jo suunnitteluvaiheessa voidaan käydä läpi mahdollisia jännittäviä tai mietityttäviä asioita.

Osallistujia voidaan kannustaa itsensä toteuttamiseen ja ilmaisuun monien luovien menetelmien, kuten luonnosta tuotujen materiaalien askartelun, ympäristötaiteen tai valokuvauksen, avulla. Toimintamallissa syntyneet tuotokset, kuten opasteviitat luontokohteissa tai valokuvanäyttelyt, ovat kenen tahansa kohteessa vierailijan ilona ja hyötynä. Näin osallistujat saavat omaa osaamistaan ja tekemistään esille myös laajemmalle joukolle ja voivat siten olla osa yhteisöä. Toiminnan kautta osallistujat myös oppivat uusia taitoja ja tietoja luonnosta ja sen hyvinvoinnin vaalimisesta. Toiminnassa mukana oleminen vahvistaa kansalais- ja demokratiataitoja, kuten oman mielipiteen ilmaisemisella vaikuttaminen, toisten kunnioittava kohtaaminen ja tietämys jokamiehen oikeuksista.

Toimintaan osallistuvien työpaja-asiakkaiden lisäksi toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan vahvasti eri alojen asiantuntijoiden ja eri organisaatioiden yhteistyönä. Tämä laajentaa yksittäisten organisaatioiden mahdollisuuksia toteuttaa luontoperustaista toimintaa ja omia strategioitaan. Samalla mukana olevilla organisaatioilla on mahdollisuus laajentaa ja kehittää yhteistyöverkostojaan ja käytettävissä olevaa asiantuntemustaan. Yksittäisille ammattilaisille toiminta tarjoaa mahdollisuuden oppia uutta ja olla mukana mielekkäässä työssä.

Osallisuus yhteisestä hyvästä

Toimintamallissa luodaan yhteisiä, kaikille avoimia tiloja, josta esimerkkinä eri kohteissa kiertävä valokuvataidenäyttely. Kantava ajatus on, että toimintaan osallistuvat kohtaavat toisensa tasavertaisina ihmisinä, luontoympäristö tukee osaltaan tätä tavoitetta. Toiminta tarjoaa osallistujille mahdollisuuden olla osa yhteisöä ja saada sitä kautta yhteisöllisyyden kokemuksia sekä toisten seuraa. Toiminta luo yhteistä hyvää esimerkiksi luonnonhoitotöiden tai ympäristötaiteen avulla. Osallistujien merkityksellisyyden ja yhdenvertaisuuden kokemus voi vahvistua. Osallistujien luontosuhde ja suhde omaan lähiyhteisöön voi vahvistua lähiluonnon tullessa tutuksi.

Osallisuutta edistävien rakenteiden luominen

Toiminta on luonut uuden rakenteen työpajatoimintaan. Käytännössä on luotu verkosto ja käytäntöjä yhteistyöhön eri toimijoiden välille. Osallisuustoimintaan on tuotu uudenlainen yhteistyökumppani, jonka toiminta ei kohdistu erityisesti heikommassa asemassa oleviin.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Tämä laajentaa mahdollisuuksia toimia ympäristöissä ja organisaatioiden kanssa, joiden toiminta on lähtökohtaisesti kaikille kansalaisille suunnattua. Yhteistyö myös osaltaan levittää tietoa luontoperustaisesta toiminnasta ja sen hyvinvointivaikutuksista.

Lisäksi hankkeen aikana perustettiin Ympäristöpaja, jonka tehtävänä on koordinoita jatkossa luonnonhoitotöitä ja toimia työpajojen tukena. Hankkeen aikana myös kehitettiin jo olemassa olleen luonto- ja liikuntapajan sisältöjä, paja tarjoaa mm. toisille pajoille retki- ja liikuntapalveluita. Työpajaohjaajien koulutus antaa valmiuksia ohjata luontolähtöisistä toimintaa työpajoilla ja lisää ohjaajien tietoa luonnon hyvinvointivaikutuksista ja antaa lisäksi osaamista ja varmuutta toiminnan toteuttamiseen. Ohjaajien koulutus mahdollistaa osaltaan luontoperustaisen toiminnan jatkumisen pysyvänä toimintana. Luonto-osaaminen huomioidaan nykyisin myös työpajaohjaajien rekrytoinneissa. Hankkeen toimintaa ja saavutettuja tuloksia esitellään päättäjille ja pyritään siten edistämään luonnon roolia työpajatoiminnassa. Toimintamalli laajentaa keinoja vastata ennen kaikkea työpaja-asiakkaiden tarpeisiin, mutta samalla myös mukana olevien organisaatioiden ja luonnon tarpeisiin.

Toimintamalli lupaavana käytäntönä

Syrjäytymisvaarassa olevien henkilöiden tukeminen luontoperustaisella toiminnalla on tuottanut positiivisia havaintoja jo aiemmin. Hankkeessa jatkettiin hyväksi havaittua toimintaa ja kehitettiin sitä tekemällä yhteistyötä esimerkiksi Metsähallituksen kanssa. Luonnon ja luontoperustaisten toimintojen moninaiset terveys- ja hyvinvointivaikutukset ovat olleet tutkimuksen kohteena jo pitkään ja positiiviset vaikutukset ovat todennettuina³. Tosin tutkimus on tähän mennessä painottunut terveisiin henkilöihin, terveyden ylläpitämiseen ja sairauksien ehkäisyyn. Sairauksien hoidon ja esimerkiksi kuntoutujien osalta luontoperustaisten interventioiden ja palveluiden vaikuttavuudessa on vielä paljon tutkittavaa.⁴

Toiminnassa oli innovatiivisia piirteitä ja se kehitti työkaluja, joilla voidaan vastata kohderyhmän tarpeisiin ennaltaehkäisevästi ja korjaavasti. Toiminta herätti kiinnostusta kohderyhmässä, yhteistyökumppaneissa ja mediassa. Hankkeessa toiminnan tuloksia ja

³ ten Brink P., Mutafoglu K., Schweitzer J-P., Kettunen M., Twigger-Ross C., Baker J., Kuipers Y., Emonts M., Tyrväinen L., Hujala T & Ojala A (2016) The health and social benefits of nature and biodiversity protection. A report for the European Commission, Institute for European Environmental Policy 2016.

<http://ec.europa.eu/environment/nature/biodiversity/intro/docs/Health%20and%20Social%20Benefits%20of%20Nature%20-%20Final%20Report%20Main%20sent.pdf>

⁴ Tyrväinen L., Lanki T., Sipilä R & Komulainen J (2018) Mitä tiedetään metsän terveyshyödyistä?

Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 134 (13): 1397-1403. <https://www.duodecimlehti.fi/duo14421>

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

vaikutuksia selvitettiin valmiilla mittareilla (Kyky-viisari, Sovari-mittari, ORS-mittariin pohjautuvat menetelmät) ja keräämällä palautetta osallistujilta ja ammattilaisilta. Tiedonkeruun perustella osallistujien toimintakyky ja osallisuus vahvistuivat toiminnan aikana. Tiedonkeruun ja toiminnan arvioinnin on hyvä olla pysyvä osa toimintaa, koska sen avulla voidaan osoittaa toiminnan vaikutuksia myös muille. Yhteistyö Metsähallituksen kanssa oli onnistunutta. Yhteistyöryhmät, joilla oli konkreettinen tavoite toiminnassaan, osoittautuivat toimivaksi ratkaisuksi.

Keskeistä toiminnan jatkumisen ja juurtumisen kannalta on yhteistyökumppanuuksien vakiintuminen ja kehittyminen. On keskeistä, että yhteistyökumppanit todella ottavat toimintamallin osaksi omaa toimintaansa ja omia tavoitteitaan. Kehitetty toimintamalli on hankkeen päätyttyä käytössä Metsähallituksessa ja sitä on tarkoitus edelleen kehittää. Samoin toiminta Metsähallituksen ns. kummimetsässä, jonka Metsähallitus antoi nuorten työpajatoiminnan käyttöön, jatkuu. Työpajaohjaajien ja yhteistyökumppaneiden osaamisen ylläpitäminen on toinen avaintekijä toiminnan jatkuvuuden kannalta. Tällä hetkellä suunnitelmassa on kouluttaa koko Oulun kaupungin Nuorisopalvelujen henkilöstö käyttämään työssään toiminnallista ympäristökasvatusta 7–29-vuotiaiden lasten ja nuorten kanssa niin iltapäivätoiminnassa kuin nuorisotaloilla ja ohjaamoissa. Hankkeessa onnistuttiin vahvistamaan työpajojen ja muiden yhteistyökumppaneiden sitoutumista toimintaan. Tämä on tärkeää siitakin näkökulmasta, ettei toiminta työpajoilla olisi kiinni vain yksittäisten ohjaajien kiinnostuksesta tai harrastuneisuudesta. Toisaalta jatkuvuuden kannalta on hyvä, että toiminnalla on vastuuhenkilö tai vastuutaho, Oulussa hankkeen jälkeen toimintaa koordinoivana tahona toimii Ympäristöpaja.

Hankkeessa laaditut julkaisut, kehitetyt työkalut ja muut materiaalit tarjoavat vinkkejä toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen niille, jotka haluavat aloittaa vastaavan toiminnan tai lisätä tai kehittää jo olemassa olevaa toimintaa. Päättäjien tiedottaminen on tärkeää, jotta toimintaan saadaan resursseja. Juurtumisen kannalta oleellista on tuottaa tietoa luontoperustaisen toiminnan vaikuttavuudesta kuntoutuksen kentällä, mukaan lukien pidemmän aikavälin vaikutukset. Samoin tärkeää on pyrkiä vaikuttamaan siihen, että luonnon hyvinvointivaikutukset ovat aiheina enemmän esillä sosiaalialan koulutuksessa.

Lopuksi

Toimintamalli lisää osallisuutta kaikilla kolmella osallisuuden osa-alueella. Luontoa toimintaan - Yhteistyömalleja osallisuuteen -hanke on päättynyt vuoden 2020 lopussa, mutta kehitetty toiminta jatkuu. Toiminnan motivoimana on perustettu Ympäristöpaja, jonka tehtävänä on koordinoita toimintaa jatkossa ainakin luonnonhoitotöiden osalta. Toimintamalli on käytössä

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan sosiaalirahasto

Metsähallituksessa ja myös Oulun kaupungin kanssa on suunniteltu jatkettavan yhteistyötä lähiluontokohteiden osalta. Toimintamalli sopii levitettäväksi eri paikkakunnille ja laajennettavaksi eri kohderyhmille.

Kestävää kasvua ja työtä -ohjelma

Vipuvoimaa
EU:lta
2014–2020

